

ชื่อเรื่อง ภูมิปัญญาการจัดการสวนไผ่เพื่อการสานก๊วย บ้านหัวทุ่ง
ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้เขียน นางสาวกมลชนก ตุ่มคำ

ชื่อปริญญา วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาภูมิสังคมอย่างยั่งยืน

ประธานกรรมการที่ปรึกษา อาจารย์ ดร.ทิพย์สุดา ตั้งตระกูล

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง ภูมิปัญญาการจัดการสวนไผ่เพื่อการจักสานก๊วย บ้านหัวทุ่ง ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ 1) เพื่อศึกษาบริบทชุมชนความเป็นมา และกระบวนการจักสานก๊วย 2) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาการจัดการสวนไผ่เพื่อการจักสานก๊วย และ 3) เพื่อศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการจักสานก๊วย ในด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และด้านทรัพยากรธรรมชาติ

ประชากรในการวิจัย คือ สมาชิกชุมชนบ้านหัวทุ่ง หมู่ 14 ตำบลเชียงดาว อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้นำกลุ่มป่าชุมชน กลุ่มปลูกป่าเศรษฐกิจบ้านหัวทุ่ง 3 คน สมาชิกครัวเรือนที่จักสานก๊วย 84 คน รวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถามและการสังเกตแบบมีส่วนร่วม

ผลจากการศึกษาวิจัย สรุปได้ดังนี้

บ้านหัวทุ่งเป็นชุมชนตั้งอยู่ ที่ราบลุ่มชายป่าของคอยหลวงเชียงดาวและคอยนางสาวบ้านส่วนใหญ่ทำการเกษตร มีลักษณะทางสังคมแบบสังคมชนบท นับถือศาสนาพุทธ และเทวดาเทพารักษ์ มีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่สำคัญ คือ กลุ่มป่าชุมชนและกลุ่มปลูกป่าเศรษฐกิจ การจักสานก๊วยที่บ้านหัวทุ่ง เกิดจากความต้องการลดต้นทุน ในการสั่งซื้อก๊วย เพื่อนำมาบรรจุฝัก กระบวนการจักสานก๊วยไผ่ มี 2 ขั้นตอน คือ 1) ขั้นตอนการเตรียมวัตถุดิบ ได้แก่ การเลือกไม้ไผ่ การตัด การเก็บรักษา การผ่าไม้ไผ่ การจักดอก และการร่อนดอก 2) ขั้นตอนการสานก๊วย ได้แก่ การสานก้นก๊วย การสานขึ้นรูปตัวก๊วย และการเม้นปากก๊วย

เมื่อการสานก๊วยสร้างรายได้ให้คนในชุมชน ความต้องการใช้ไม้ไผ่ในป่าจึงเพิ่มขึ้น ป่าไผ่ถูกทำลายลงอย่างรวดเร็ว กลุ่มแกนนำในชุมชนจึงหาวิธีการฟื้นคืนสภาพไม้ไผ่ในป่าธรรมชาติ และส่งเสริมอาชีพสานก๊วย เพิ่มเติมจากการใช้ประโยชน์ป่าชุมชนที่มีอยู่เดิม โดยจัดสรรให้มีการปลูกป่าไผ่บังคายในพื้นที่ เป็นป่าเศรษฐกิจของชุมชน จัดตั้งกลุ่มสมาชิกปลูกไม้ไผ่บังคาย

ภายใต้ชื่อว่า “โครงการส่งเสริมอาชีพแบบเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ” ยึดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทาง เพื่อส่งเสริมให้การจักสานกล้วยเป็นอาชีพเสริมรายได้แก่คนในชุมชน ในการดำเนินกิจกรรมปลูกไผ่บงคายนี้ เห็นถึงการใช้ภูมิปัญญาในการเลือกชนิดพันธุ์ไผ่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมโดยอาศัยการสอบถามผู้สูงอายุและการสังเกต รวมถึงการบริหารจัดการวัตถุดิบ เพื่อให้สมาชิกกลุ่มได้ใช้ประโยชน์อย่างทั่วถึงและยุติธรรม เช่น การตัดไม้ไผ่บงคายครั้งแรก มีการแบ่งเป็นกองแล้วจับฉลาก หรือปัจจุบันในการแบ่งกอไผ่ เพื่อความสะดวกในการนำมาใช้ประโยชน์ นอกจากนี้ความสามัคคีของชุมชนช่วยขับเคลื่อนสู่เป้าหมาย การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และส่งเสริมอาชีพจักสานกล้วย

การสานกล้วยและการจัดการสวนไผ่บงคายส่งผลต่อสังคม เศรษฐกิจ และทรัพยากรธรรมชาติ กล่าวคือ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในชุมชน พัฒนาพื้นที่ป่าชุมชนและป่าเศรษฐกิจ ทั้งสองแห่งในการปลูก บำรุง ดูแลรักษา เพราะว่าเป็นประโยชน์กับส่วนรวม เป็นแหล่งสร้างอาชีพ รายได้ อาหาร และต้นน้ำลำธาร รวมทั้งต้องการอนุรักษ์ไว้เพื่อลูกหลาน ผลตอบแทนเชิงรายได้ จากการจำหน่ายกล้วยเฉลี่ยครัวเรือนละ 987.67 บาท ต่อสัปดาห์จึงเป็นแรงจูงใจสำคัญที่ทำให้ประกอบอาชีพ รายได้จากการจำหน่ายกล้วย ถูกนำไปใช้เป็นค่าอาหาร ค่าของใช้ในครัวเรือน และค่าสาธารณูปโภค ในขณะที่เดียวกันครัวเรือนร้อยละ 57.14 มีการออมเงินจากรายได้ส่วนนี้ ทำให้อาชีพจักสานกล้วยของชุมชนมีความยั่งยืน เพราะมีการถ่ายทอดให้กับเยาวชน การส่งเสริมปลูกไผ่บงคายเป็นวัตถุดิบ และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

Title	Local Wisdom on Bamboo Forest Management for Basketwork of Baan Huathung, Chiangdao Sub-district, Chiangdao District, Chiangmai Province
Author	Miss Kamonchanok Tumkham
Degree of	Master of Science in Geosocial Based Sustainable Development
Advisory Committee Chairperson	Dr. Thipsuda Tangtrakul

ABSTRACT

This study aimed to explore: 1) community context, historical background, and basketwork process; 2) local wisdom on bamboo forest management for basketwork; and 3) impacts arisen for basketwork based on social, economic and natural resource aspects. Populations in this study were community members of Baan Huathung, Moo 14, Chiangdao sub-district, Chiangdao district, Chiangmai province. The sample group in this study consisted of 3 leaders of forest community group and economic forest growing group of Baan Huathung and 84 basketwork household members. Data were obtained through interview, questionnaire, and participatory observation. Results of the study revealed the following:

Baan Huathung was a community located at the low alluvial plain closed to the forest of Chiangdao and Doinang hills. Most villagers there were farmers and all of them engaged in the rural society. They were Buddhists but also worship guardian angel. They formed a group for doing activities on natural resource and environmental management. They wanted to reduce production costs on basket buying for containing vegetables. Basketwork process consisted of two steps: 1) raw material preparation i.e. bamboo selection, cutting, keeping, and splitting and 2) basket making i.e. basket bottom doing, forming the basket body, and folding the top edge of the basket.

Basketwork could generate an income to Baan Huathung community member so needs for bamboos was increased, resulted in fast destruction of bamboo forest there. Thus, core leaders in the community sought for a method to rehabilitate natural bamboo forest. They did it by allocating an area for bamboo growing in the community economic forest. There was the

establishment of Bongkhai bamboo growing group called “Career Promotion for Sufficiency Economy in Accordance With the Royal Initiatives Project”. The activities on Bongkhai bamboo growing showed local wisdom using in the selection of bamboo varieties which was appropriate with the environmental condition. This was based on elderly inquiry, observation, and raw material management. Besides unity of the community helped them achieve the goal on natural resource conservation and promotion of basketwork career.

Basketwork and bamboo forest management had an effect on social, economic, and natural resource aspects. That was, it encouraged community participation in the development of the community forest and the economic forest there. These forests were the sources of income generating, food, and water. It was found that people in Baan Huathung could earn an income from basketwork for 987.67 baht/week/household. This income was spent for food, other household and infrastructure expenses. Meanwhile, more than one-half of them (57.14%) had savings. This made basketwork career there be sustainable since it also had been transferring to the youths. Besides, there was community participation in natural resource conservation.